

A szabványok világa...

SZABVÁNYOK A BIZTONSÁGTECHNIKÁBAN – SOROZATUNK 1. RÉSZE

A cikksorozat célja, hogy a biztonságtechnikai piac résztvevői – a felhasználók, a megrendelők, a gyártók, forgalmazók, tervezők és telepítők – átfogó képet kapjanak a szabványok szerepéről, alkalmazásuk módjáról. Betekintést szeretnénk nyújtani a jelenleg érvényben lévő biztonságtechnikai szabványok előírásaiba is. Vázlatosan ismertetjük majd a kidolgozás alatt álló szabványokat, a módosításokat is.

JOGSZABÁLYOKRÓL ÉS SZABVÁNYOKRÓL ÁLTALÁBAN

A műszaki szabályozás két eltérő szerepkört betöltő fő dokumentumtípusa a jogszabály és a szabvány. A jogszabályok a közérdek szempontjából meghatározó alapvető követelményeket és általános elveket határoznak meg, míg a szabványok a konkrét műszaki megvalósítás szabályrendszerét és ezek műszaki specifikációit tartalmazzák.

A jogszabályok – rendeltetési céljuknak megfelelően – általában hosszú időszakra szólnak, míg a szabványok a műszaki fejlődésnek megfelelően módosul(hat)nak. Jelenleg a gyakorlatban az európai szab-

ványügyi szervezetek háromévente vizsgálják felül a szabványok megfelelőségét, és amennyiben szükséges, módosításokat eszközölnek. Abban az esetben, ha a módosítások jelentős mértékűek, a meglévő szabvány helyett akár új szabvány kiadására is sor kerülhet.

A jogszabályok és a szabványok között – eltérő szerepkörükből adódóan – több jelentős különbség van:

- ▶ A jogszabályok kidolgozása az állam jogalkotó szerveinek feladata, megjelenési formájuk: törvény, kormány- és szakminiszteri rendeletek. A szabványok a civilszféra alkotásai, az adott terület szakemberei által összeállított, önkéntes alapon működő, szervezeti

formában kiadott, széles körű egyeztetések során elfogadásra kerülő speciifikációkat tartalmaznak. Magyarországon a nemzeti szabványosításról szóló 1995. évi XXVIII. törvény szerint ez a kizárólagos jogokkal rendelkező non-profit szervezet a Magyar Szabványügyi Testület, mely felett a kormány gyakorol felügyeletet, azonban tevékenységébe, működésébe közvetlenül nem avatkozhat bele, és utasításadási joga nincs.

- ▶ A jogszabályok kidolgozásának költségeit a költségvetés finanszírozza, míg a szabványokat önálló szervezeti formában üzemelő, saját bevételeiből gazdálkodó szervezet adja ki, és nincs költségvetési támogatása.
- ▶ A jogszabályok alkalmazása minden esetben kötelező, míg a szabványok alkalmazása önkéntes. A szabványalkotói eljárásba azonban a gazdasági élet szereplőinek is szerepük van, hiszen saját érdekük a szabvány alkalmazása. Ennek tartalmáról egyeztetnek is.
- ▶ A jogszabályokra nem terjed ki a szerzői jogvédelem, míg a szabványokra a 2001. évi XLVIII. törvény alapján igen. A szerzői jogvédelem hatálya nem befolyásolhatja a szabványok nyilvánosságát, azonban a szoftverekhez hasonlóan tiltja azok illegális terjesztését, másolását.

A SZABVÁNYOSÍTÁS SZERVEZETEI

Az 1995. évi XXVIII. törvény értelmében a Magyar Köztársaság nemzeti szabványügyi szervezete a Magyar Szabványügyi Testület (MSZT), státusa köztestület, melynek célja a hazai termékek és szolgáltatások hosszú távú piaci versenyképességének elősegítése és fenntartása hazai, európai és nemzetközi szinten.

A Magyar Szabványügyi Testület fő tevékenységi területe a szabványosítás, tájékoztatás, tanúsítás és oktatás.

Nemzetközi szabványügyi szervezetek

- ▶ **ISO** International Organization for Standardization (Nemzetközi Szabványügyi Szervezet)
- ▶ **IEC** International Electrotechnical Com-

mission (Nemzetközi Elektrotechnikai Bizottság)

Európai szabványügyi szervezetek

- ▶ **CEN** Comité Européen de Normalisation (Európai Szabványügyi Bizottság)
- ▶ **CENELEC** Comité Européen de Normalisation Electrotechnique (Európai Elektrotechnikai Szabványügyi Bizottság)
- ▶ **ETSI** European Telecommunications Standards Institute (Európai Távközlési Szabványügyi Intézet)

A Magyar Szabványügyi

Testület tagsági helyzete:

ISO-tag, **IEC**-tag, a **CEN**-ben 2003. január 1-jétől az MSZT teljes jogú tag. • Az MSZT 2002. június 1-jétől teljes jogú tag-

ja a **CENELEC**-nek. • Az **ETSI**-nek 1996 óta teljes jogú tagja.

Európai szabványok:

- ▶ A CEN, a CELENEC és az ETSI által jóváhagyott és közzétett szabványok.
- ▶ Az európai szabványok alkalmazása **önkéntes**.
- ▶ Az európai szabványokat a nemzeti szabványügyi (tag)szervezeteknek köteleességük bevezetni (honosítani); A bevezetés módja: • fordításos; • jóváhagyó közleményes.
- ▶ Az európai szabványok (kibocsátói jelük szerint): • **EN** (European Standard)
- **ENV** (European Prestandard, előszabvány)
- **HD** (Harmonised Document, harmonizált dokumentum)
- EN** – Nemzeti szinten kötelező bevezetés
- fordítással • jóváhagyó közleménnyel

Ütköző nemzeti szabványok visszavonása kötelező.

ENV – Előszabvány átmeneti alkalmazásra, olyan műszaki területeken, ahol a • fejlődés nagyon gyors, és sürgősen szükség van valamilyen irányelvre, • nemzeti szinten ki-

vánatos a bevezetése valamilyen módon, • ütköző nemzeti szabványok visszavonása nem szükséges.

HD – Kötelező nemzeti szinten a bevezetése. Ütköző nemzeti szabványok visszavonása kötelező.

Az európai szabványok nemzeti szabványokba való bevezetésének módszerei a CEN/CELENEC Belső Szabályzata szerint lehet:

1. Fordítósos • 2. Jóváhagyó közleményes • a. Címoldalas • b. Jegyzékes

ÖNKÉNTES VAGY KÖTELEZŐ A SZABVÁNYOK ALKALMAZÁSA?

A 2001. évi CXII. törvény 4. §-a módosította az 1995. évi XXVIII. törvény 6 §-ának (1), (2) bekezdését a következők szerint:

4. § (1) A nemzeti szabványosításról szóló 1995. évi XXVIII. törvény (a továbbiakban: Sztv.) 6. §-ának (1) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(1) A nemzeti szabvány alkalmazása önkéntes.”

(2) Az Sztv. 6. §-ának (2) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(2) Műszaki tartalmú jogszabály hivatkozhat olyan nemzeti szabványra, amelynek alkalmazását úgy kell tekinteni, hogy az adott jogszabály vonatkozó követelményei is teljesülnek.”

Ez a törvény 2002. január 1-jén lépett hatályba. Nézzük, mit is jelent ennek a két bekezdésnek a módosítása:

Önkéntesség

A szabványok alkalmazása során kulcsfontosságú az önkéntesség helyes értelmezése. 2002 előtt a nem kötelező szabvány gyakorlatilag kötelezőbb volt, mint a kötelező, hiszen nem kaphattunk engedélyt az ettől való eltéréshez. Fontos megértenünk, hogy az önkéntes jelleg abból a szándékból fakad, hogy a szabványok kötöttségei a műszaki fejlődésnek ne szabjanak gátat. Mint már szó volt róla, a háromévente felülvizsgálásra kerülő szabványok lehet hogy jelentős késésben vannak a tudomány és technika fejlődéséhez képest, azonban előfordulhat az is, hogy egy élenjáró technológia éppen újszerűsége miatt nem értelmezhető az érvényben lévő szabványok szerint. Az önkéntesség tulajdonképpen annak a ténynek elismerése, hogy egy adott követelmény többféle módon teljesíthető. A szabványostól való eltérés azonban nem eredményezhet visszalépést, azaz nem lehet alacsonyabb biztonsági szintű, mint a szabvány előírásai!

Az önkéntesen alkalmazandó szabványtól való eltérés tehát a következő kötelezettségekkel jár:

- ▶ A szabványostól eltérő terméknek, eljárásnak, szolgáltatásnak legalább azt az eredményt, biztonsági szintet kell nyújtania, mint amelyet a szabvány betartása biztosítana.
- ▶ A szabványtól való eltérés többlet bizonyítási kötelezettséggel jár, hiszen abban az esetben történhet meg, ha az eltérést egy erre feljogosított szervezet vagy magánszemély (szakértő) „minősíti”, azaz megfelelőségi vagy egyenértékűségi nyilatkozattal látja el. Ebben az esetben azonban a „privatizált eltérési engedélyt” kiadó szervezetnek vagy magánszemélynek kell felelősséget vállalni minden későbbi következménnyel szemben.

Jogszabályi hivatkozás

A 2001. évi CXII. törvény hatályba lépése előtt az 1995-ös tör-

vény azt mondta ki, hogy a szabvány alkalmazása önkéntes, kivéve, ha jogszabály kötelezően alkalmazandónak nem nyilváníja. Ebben az időszakban volt jogszabály által kötelezővé tett szabvány. A módosítást követően, 2002. január 1-je után azonban jogszabály csak hivatkozhat arra, hogy az aktuálisan érvényben lévő szabványok betartása esetén a jogszabály által támasztott, vonatkozó követelmények kielégítésre kerülnek, azaz teljesülnek. Így a hivatkozott szabványok betartása egy lehetséges megoldása lehet a jogszabályi követelmények kielégítésének. Ha nem élünk a lehetőséggel, azaz eltérünk a jogszabályi követelményeknek megfelelő szabványok alkalmazásától, akkor más módon kell bizonyítanunk a jogszabályi követelmények teljesülését (például megfelelőségi vagy egyenértékűségi nyilatkozattal). A jogszabályok általában hivatkoznak arra az esetre, ha nem a szabványos megoldást tekintjük célravezetőnek, azaz megszabják, hogy milyen eljárást kell követni, amennyiben a szabványostól eltérő műszaki megoldás születik. Tekintettel arra, hogy a hivatkozott szabvány kielégíti a vonatkozó követelményeket, értelem szerű, hogy más megoldás alkalmazása is csak egyenértékű vagy szigorúbb követelményeket támogató megoldás fogadható el, ellenkező esetben magát a jogszabályt nem tartjuk be.

Szerződéses hivatkozások

Szerződésekben hivatkozott szabványok a szerződő felekre nézve kötelező érvényűek, azonban ezeket a feltételeket a felek önként vállalják, s nem külső kényszer hatására teszik. Rendkívül fontos azonban, hogy a jogszabályok által hivatkozott szabványok helyett más szabványok szerződésben történő hivatkozása csak akkor lehetséges, ha a másik szabvány legalább ugyanazt az eredményt biztosítja, mint a jogszabályi követelményeket kielégítő, hivatkozott szabvány. Az EU tagországaiban a közbeszerzési pályázatok felhívásaiban általában hivatkozni kell szabványokra.

Hivatkozás bírósági perek esetén

A joggyakorlat abból indul ki – ha műszaki kérdésben kell állást foglalnia –, hogy az adott területre vonatkozóan vannak írásban lefektetett szabályok, melyek lehetnek jogszabályi hivatkozások vagy szerződésben rögzített műszaki elvárások (korábban már említettem, hogy ezek csak egyenértékűek vagy szigorúbbak lehetnek a vonatkozó szabványnál). Bírósági szemlélet továbbá, hogy szakmai szabály mindig van, ha van írásban lefektetett szabály, akkor az, ha nincs, akkor a szóbeli utasítás, kialakult szakmai gyakorlat, vagy végső esetben az – utólag – kirendelt igazságügyi szakértő véleménye. A bíróság tehát megvizsgálja, hogy létezik-e az adott területre érvényes szabvány, és ha igen, ak-

A szabványok világa...

☞ Kor ezen szakmai szabálynak az előírásait tekinti mérvadónak, annak ellenére, hogy alkalmazása önkéntes. A bíróság az eljárás során a tervezés, kivitelezés idején, az adott szakterületre érvényben volt szabványokat veszi alapul.

Hangsúlyeltolódás

A szabványosításban jelenleg hangsúlyeltolódás tapasztalható. Az Európai Unió tagországaiban az a jellemző, hogy a nemzeti szabványok kidolgozása nemzetközi vagy regionális szintre kerül. Az EU-tagországok nemzeti szabványügyi szervezetei közösen, egy-

mással egyeztetve hozzák létre a szabványokat, és közmegegyezéssel fogadják el azokat. Majd a nemzeti szervezetek beillesztik ezeket a nemzeti szabványrendszerbe. Az MSZT-nek – tagsági helyzetéből adódóan – a megjelenő EU-s szabványokat általában hat hónapon belül honosítania kell. Ez nem jelenti azt, hogy nem készülhetnek nemzeti szabványok, azonban lényeges szempont, hogy csak olyan területeken van létjogosultságuk, amelyekre a nemzetközi vagy európai szabványosítás nem terjed ki. A tisztán nemzeti szabványként kidolgozott és meglévő EU-s szabványok között nem lehet átfedés. Fontos követelmény, hogy az új európai szabványok bevezetésével a velük ütköző nemzeti szabványokat vissza kell vonni.

NYELVI NEHÉZSÉGEK

A 2001. évi CXII. törvény módosítása kihatót az 1995. évi XXVIII. törvénynek arra a bekezdésére, mely deklarálta, hogy a nemzeti szabvány nyelve magyar. Ezt a bekezdést egyszerűen törölték. Ebből adódóan a bevezetett európai szabványok jelentős részének nyelve angol. Az MSZT-nek – köztestület lévén – költségvetése erejéig van lehetősége a szabványok magyarul történő megjelentetésére. A testületnek szabványfordításra csak a nemzeti szinten általános érvényű, széles körű érdeklődésre számot tartó szabványok egy részének fordítására van fedezete, a „szűk” szakmai rétegeket érintő szabványok nyelve angol marad. A Magyar Mérnöki Kamara 2002 óta küzd a Magyar Szabványügyi Testülettel a szabványok magyar nyelven történő megjelentetéséért, több nyilatkozat, határozat, állásfoglalás született mindkét fél részéről. Mára az a patthelyzet alakult ki, hogy tulajdonképpen mindkét oldalon igaza van a saját szemszögéből, és – a törvények adta lehetőségeik figyelembevételével – ez az ellentmondás nem oldható fel. A „harcot” azonban nem adták fel.

A szabványok átültetése magyar nyelvre a gazdaság minden szereplőjének érdeke, így az MSZT felhívást intézett – honlapján keresztül – azon cégek, társaságok és vállalkozások felé, amelyek saját belső használatra elkészítették az egyes szabványok magyar fordítását. A testület azt kérte, hogy térítésmentesen ajánlják fel számára a nyers fordítást. Az MSZT pedig cserébe vállalja, hogy az illetékes műszaki bizottsággal megvizsgálja a fordítás használhatóságát a magyar nyelvű kiadás elkészítéséhez, és amennyiben az elbírálás pozitív, az jelentősen megkönnyítheti és

meggyorsíthatja a magyar nyelvű kiadás elkészítését.

A Magyar Mérnöki Kamara 2005. május 21-én küldöttgyűlésen értékelte az elmúlt négy év tevékenységét, elfogadta a következő időszak stratégiai célkitűzéseit és egy levelet juttatott el a kormányfőnek. Ebben a levélben – többek között – felkéri a kormányt, hogy a széles körben alkalmazott szabványok magyarra fordítása érdekében tegye meg a szükséges lépéseket.

ÖSSZEFOGLALÁS

Bízom abban, hogy az előbbieken ismertetett tények megváltoztathatják a magyarországi biztonságtechnikai szakmában általánosnak mondható nézetet, miszerint ha a szabvány alkalmazása önkéntes, nem kell vele foglalkozni. Fontos megértenünk, hogy az egységes, európai szabványok szerinti tevékenységünk jogosít fel bennünket arra, hogy az Európai Unióban megtaláljuk a helyünket. Az EU-s szabvány nemcsak a harmonizáció, hanem a kizárás eszköze is, és a magyar vállalkozásokat sem fogják kímélni, ha nem teljesítik az előírásokat.

Véleményem szerint, ma a biztonságtechnikai piacon – minden szegmensben – jelentős azoknak a száma, akik nem ismerik az MSZ EN 5013x-x sorozatú biztonságtechnikai szabványok tartalmát, de a túlnyomó többség még a létezésükről sem tud.

Sokan a MABISZ-ajánlason nőttünk fel, azt ismerjük, azt követeljük meg. A sorozat további részeiben összehasonlíthatóvá válnak a két elvárásrendszer alapvető különbségei, más a megközelítés, mások az elvárások, máson vannak a hangsúlyok.

Tisztelet és megbecsülés a Plutó Bt.-nek, amely megszervezte – a biztonságtechnikai piac résztvevőinek anyagi támogatásával – az MSZ EN 5013x-x sorozatú szabványok magyar fordításának megjelenését. Oktatási célú kiadványával hozzáférhetővé válik jelentős számú MSZ EN biztonságtechnikai szabvány magyarul.

Most már csak azt nem értem, hogy a MABISZ-ajánlás miért nem harmonizál az EU-s szabványokkal, bizonyára bennem van a hiba.

Móré Attila

Móré Attila

névjegy

A Pataky István Híradásipari Szakközépiskola befejezése után, 1981-be végeztem a Kandó Kálmán Villamosipari Műszaki Főiskolán. Első munkahelyem a Belügyminisztérium Híradástechnikai osztálya volt, ahol műszaki fejlesztéssel és gyári eszközök adaptálásával foglalkoztam. 1986-tól a Magyar Köztársaság Nemzetbizton-

sági Szakszolgálatánál végeztem biztonságtechnikai irányú műszaki fejlesztési feladatokat. 1988-ban középfokú nyelvvizsgát tettem angol nyelvből. 1989-ben szaküzem-mérnöki végzettséget szereztem a Kandó Kálmán Főiskolán digitális irányítástechnika szakterületen. 1991-ben kaptam meg a műszaki szakértői tevékenység végzésre jogosító engedélyt, 2000-ig részt vettem a MABISZ eszközminősítésekben szakértőként. 1993-tól a Magyar Nemzeti Bank Bankbiztonsági Főosztályának főmunkatársaként dolgoztam. 2002 márciusától a TVT Vagyonvédelmi Rt. műszaki vezetőjeként tevékenykedem.